

ปัญหากระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา¹

ยศสมบุรณ์ วิจิตนันท์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา ในสังคมปัจจุบันจะพบว่ามียุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ประสบปัญหาจากสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถานะของครอบครัวหรือ ปัญหาด้านครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งเร้าให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดทางอาญาในรูปแบบต่างๆ เพื่อลดปัญหาที่เกิดจากครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน ควรส่งเสริมสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนในทุก ๆ ด้านเพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดี เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพและกระบวนการอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือ การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้ใหญ่โดยเด็ดขาด กรณีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดนั้น สำหรับกระบวนการยุติธรรมของผู้ใหญ่จะมีการปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ที่มีลักษณะเป็นเชิงลงโทษ แต่สำหรับในส่วนของเด็กและเยาวชนนั้น จะเน้นการแก้ไขและฟื้นฟู³ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักแนวคิดด้วยหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interest of the Child) โดยแนวคิดนี้ก็ได้ไปปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยเด็ก หรือ Children Act 1989 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (The Convention on the Rights of the Child) เช่นกัน⁴

ดังนั้น เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าเป็นการสมควรที่พิจารณาถึงปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยจะพิจารณาแบ่งออกเป็น 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่องปัญหากระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือรองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และคณะกรรมการสอบคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ สันตาสว่าง และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ เดชา สังขวรรณ, ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545), หน้า 87.

⁴ มาดาลักณ์ เสรเมธากุล, รายงานการวิจัย เรื่อง หลักการคุ้มครองสิทธิเด็ก ภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก, กองทุนวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2562), หน้า 271-272.

ประการแรก คือ ปัญหาการจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ตามมาตรา 66 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่ เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับ หรือ คำสั่งของศาล” ประกอบกับการพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “เด็กอายุไม่เกิน สิบสองปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กตามวรรคหนึ่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก เพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น”

และมาตรา 74 กำหนดไว้ว่า “เด็กอายุกว่าสิบสองปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการ..

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี”

ก็จะเห็นได้ว่า กรณีที่เด็กอายุกว่าสิบสองปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ก็ยังให้ศาลใช้ดุลพินิจในการส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี จึงเห็นได้ว่า หากเด็กคนนั้นได้กระทำความผิดตอนที่อายุยังไม่เกินสิบห้าปี ซึ่งหากได้กระทำความผิดในฐานะความผิดที่ร้ายแรง เมื่อศาลใช้ดุลพินิจในการส่งเด็กคนนั้นเข้าไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก แต่เกินอายุ 18 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาเพียง 3 ปี เมื่อพิจารณาเทียบกับความร้ายแรงกับระยะเวลาที่ฝึกอบรมย่อมไม่ได้สัดส่วนและเกิดประโยชน์เท่าที่ควร ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interest of the Child) ที่จะต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงผลกระทบและผลประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ

ประการที่สอง ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังศาล เพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำงานของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ก็จะเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กในชั้นสอบสวน กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับกุมแล้วให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายใน 24 ชั่วโมง โดยศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบเองว่าการจับกุมเด็กหรือเยาวชนชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่พนักงานสอบสวนจะพาเด็กหรือเยาวชนไปตรวจสอบการจับกุม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 70 กำหนดให้พนักงานสอบสวนสอบถามเด็กหรือเยาวชนในเบื้องต้น และพนักงานสอบสวนต้องกระทำในสถานที่ที่เหมาะสม ไม่เลือกปฏิบัติและไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่น หรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นอันมีลักษณะเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน และต้องใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่เข้าใจได้โดยง่าย ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยให้จัดหาล่ามให้ หรือจัดหาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก

อีกทั้ง หากเด็กหรือเยาวชนประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือปรึกษาหารือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยและอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ตามควรแก่กรณี จะเห็นได้ว่า ก่อนที่พนักงานสอบสวนจะนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม กฎหมายกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้หลายขั้นตอน ทำให้พนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติเร่งกับเวลา ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องความสมบูรณ์ของสำนวนหรือความถูกต้องของขั้นตอนกฎหมาย และอาจจะไม่สามารถนำเด็กหรือเยาวชนไปยังศาลได้ทัน ประกอบกับคดีร้ายแรงบางประเภท เช่น คดีฆาตกรรม หรือ คดีข่มขืน ต้องใช้ผลวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์มาประกอบสำนวนของพนักงานสอบสวนเพื่อเสนอต่อศาลในการตรวจสอบการจับกุม และจำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล จึงส่งผลให้ระยะเวลา 24 ชั่วโมง อาจไม่เพียงพอและอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ด้วยข้อจำกัดจากระยะเวลาตามกฎหมาย ประกอบกับภาระหน้าที่ที่เพิ่มมากขึ้น อาจส่งผลให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนเกิดความเบื่อน่ายในการจับกุมและสอบสวนเด็กหรือเยาวชน และจะนำไปสู่การหลีกเลี่ยงหรือละเว้นการจับกุมเด็กหรือเยาวชนในที่สุด แต่หากจะให้ขยายระยะเวลาการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลให้มากกว่า 24 ชั่วโมงในทุกกรณี อาจจะไม่ส่งผลดีกับผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนเสมอไป เนื่องจากการที่ให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจนาน จะส่งผลเสียต่อสิทธิเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนมากเกินไป และอาจจะเกินอันตรายต่อชีวิต และร่างกายของเด็กหรือเยาวชนในขณะที่ถูกควบคุมตัว โดยเฉพาะผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่เป็นเพศหญิงที่อาจถูกคุกคามทางเพศได้ อีกทั้ง ศาลอาจจะไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจนว่าเกิดความรุนแรงขึ้นกับผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ เพราะร่องรอยที่เกิดจากการกระทำรุนแรงต่อเด็ก

หรือเยาวชนอาจจะไม่ปรากฏชัดเมื่อเปรียบเทียบกับการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว
กว่า

ดังนั้น หากประเทศไทยได้มีการแก้ไขระยะเวลาการนำตัวผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนไปตรวจสอบ
การจับกุม โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนยังคงต้องนำผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบ
การจับกุมภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน
โดยมีข้อยกเว้น ดังนี้ 1) หากเป็นคดีที่อยู่ใน 9 ฐานความผิดตามมาตรา 133 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงที่ตามมาตรา 134/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้
นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ เข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนใน
การสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งปัจจุบันพบว่าเป็นความผิด
ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจำนวนมาก 2) หากเป็นความผิดที่เด็กหรือเยาวชนที่ร่วมกันกระทำความผิดตั้งแต่ 2
คน ขึ้นไป ถูกจับกุมพร้อมกัน ซึ่งเป็นความผิดที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีเด็กและ
เยาวชนร่วมกันแข่งรถบนถนนทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน และเป็นความผิดที่มีผู้กระทำความผิด
หลายคน ทั้งนี้ สองกรณีดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนพนักงานสอบสวนสามารถจัดเตรียมเอกสาร
ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคำร้องตรวจสอบการจับกุม บันทึกการจับกุม สำเนาภาพถ่ายผู้ต้องหา สำเนาบัตรประชาชน
ผู้ต้องหาและผู้ปกครอง สำเนาทะเบียนบ้านผู้ต้องหาและผู้ปกครอง หนังสือแจ้งการจับกุม ให้ทันและมี
ประสิทธิภาพภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ผู้ควรขยายระยะเวลาการนำตัวผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนไป
ศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมจาก 24 ชั่วโมง เป็น 48 ชั่วโมง

ประการที่สาม ปัญหาการโอนคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาจากศาลเยาวชนและ
ครอบครัวไปยังศาลยุติธรรมธรรมดา ตามมาตรา 97 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว
และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติไว้ว่า “คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและ
ครอบครัว ถ้าศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา และนิสัยแล้ว
เห็นว่าในขณะกระทำความผิด หรือในระหว่างการพิจารณา เด็กหรือเยาวชนที่ต่อว่ากระทำความผิดมีสภาพ
เช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป ให้มีอำนาจส่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจ
พิจารณาคดีธรรมดาได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว หากศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นว่า ในขณะกระทำความผิดหรือในระหว่าง
พิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนมีสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา และนิสัยแล้วเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบ
แปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจโอนคดีไปพิจารณายังศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี
ธรรมดาได้

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวแล้วจะพบว่าบทบัญญัติดังกล่าวให้พิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา และนิสัย ว่าเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดมีสภาพเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุ ตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไปหรือไม่ แต่ไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าการกระทำความผิดใดบ้างตามประมวลกฎหมายอาญาที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจใช้ดุลพินิจส่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้ นอกจากนี้ ไม่ได้กำหนดให้ศาลคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต ของเด็กหรือเยาวชน ในขณะที่กระทำความผิดแต่เพียงเท่านั้น เพราะฉะนั้น หากบทบัญญัติตามมาตรานี้ถูกนำไปใช้กับคดีที่ผู้กระทำความผิดลงมือกระทำความผิดขณะเป็นเด็กหรือเยาวชน แต่หลบหนีคดีไปเป็นระยะเวลานานเกินกว่าอายุ 18 ปี จะส่งผลให้การที่ให้ออนคดีจากศาลเด็กและเยาวชนไปยังศาลปกติธรรมดาโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงอายุของเด็กหรือเยาวชนในขณะที่กระทำความผิด ซึ่งขัดแย้งกับหลักการของการมีอยู่ของศาลเด็กและเยาวชนที่จัดตั้งอยู่ เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเด็กในการที่จะไม่ให้เด็กและเยาวชนถูกดำเนินกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้น การโอนคดีสำหรับเด็กและเยาวชนควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ดังนี้ 1) กำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำที่ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการโอนคดี กล่าวคือ กำหนดให้เยาวชนที่มีอายุเกินสิบห้าปีขึ้นไป เป็นบุคคลที่ศาลสามารถพิจารณาให้ออนคดีไปยังศาลปกติธรรมดาได้ เพราะถือว่าเป็นเกณฑ์อายุที่มีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีและมีวุฒิภาวะพอสมควร รวมทั้งมีสภาพร่างกายและจิตใจใกล้เคียงกับบุคคลที่มีอายุกว่า 18 ปี ขึ้นไป อีกทั้ง เมื่อศาลพิจารณาเรื่องการโอนคดีไปยังศาลปกติธรรมดา ให้ศาลพิจารณาถึงอายุของเด็กหรือเยาวชนในขณะที่กระทำความผิดเท่านั้น มิใช่พิจารณาอายุของเด็กหรือเยาวชนในขณะที่ศาลกำลังพิจารณาเรื่องการโอนคดี 2) กำหนดว่าประเภทความผิดที่ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการโอนคดีได้ กล่าวคือ ต้องเป็นความผิดที่เกิดจากเจตนาชั่วร้ายของเด็กหรือเยาวชนและผลแห่งการกระทำความผิดทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตของบุคคลอื่น ได้แก่ ความผิดอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับเพศ นอกจากนี้ การพิจารณาจากฐานความผิดแล้วยังต้องนำลักษณะของการกระทำความผิดมาพิจารณาประกอบด้วย อีกทั้ง ต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนเคยกระทำความผิดฐานนั้นมาก่อนแล้ว และศาลได้พิพากษาแล้วว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดจริง แต่เมื่อเด็กหรือเยาวชนพ้นโทษแล้วกลับมากระทำความผิดฐานเดิมซ้ำอีก 3) กำหนดให้ศาลนำรายงานสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติ ตามมาตรา 82 มาประกอบการพิจารณาส่งโอนคดีด้วย โดยให้พิจารณาถึงข้อเท็จจริงประการอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องข้อเท็จจริงว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ เช่น ประวัติครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว สถานภาพการสมรสของบิดามารดา ความรู้สึกที่มีต่อครอบครัวตนเอง เด็กหรือเยาวชนเคยเข้าร่วมกลุ่มอาชญากรรมหรือไม่ เป็นต้นและ 4) กำหนดให้พนักงานจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์จัดทำรายงานประเมินสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา และนิสัยของผู้ต้องหาของเด็กหรือเยาวชนและนำรายงานดังกล่าวส่งต่อศาล เพื่อที่ศาลจะได้ใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาส่งว่าควรจะโอนคดีไปยังศาลปกติธรรมดาหรือไม่

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา ผู้ศึกษาเห็นว่า ระยะเวลาเข้าการฝึกอบรมดังกล่าว มีระยะเวลาที่สั้นเกินไป เนื่องจากการเข้ารับการฝึกอบรมนั้น ก็เพื่อให้เด็กนั้นได้ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนเอง และเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่ผิดหลง ผิดพลาดไปกระทำความผิด เพื่อที่จะได้สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมต่อไปได้ ผู้ศึกษาเห็นควรว่า ควรที่จะขยายและเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรมในกรณีที่เด็กนั้น กระทำความผิดร้ายแรงหรือความผิดอุกฉกรรจ์ ออกไปให้ฝึกอบรมได้ไม่เกินอายุยี่สิบปี ซึ่งอายุยี่สิบปีนั้น เป็นอายุที่เด็กนั้นบรรลุนิติภาวะเป็นผู้ใหญ่ จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

มาตรา 74 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยมีสาระสำคัญว่า “ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบยี่สิบปี”

2. ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอให้ปรับปรุงแก้ไข บทบัญญัติมาตรา 72 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

“ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังศาล เพื่อให้ศาลตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่หากเป็น ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย อันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการข่มขืนต่อผู้ ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชกชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ และความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือ ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนที่ร่วมกันกระทำความผิดตั้งแต่สองคนขึ้นไปและถูกจับกุมพร้อมกัน ให้กระทำภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาสำนักงานอัยการเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย”

3. ปัญหาการโอนคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาจากศาลเยาวชนและครอบครัวไปยังศาลยุติธรรมธรรมดา ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเสนอให้แก้ไข บทบัญญัติมาตรา 97 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

“คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว หากเป็นความผิดทางอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับเพศ และเป็นการกระทำความผิดครั้งที่สอง เมื่อศาลพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา นิสัยของผู้กระทำความผิด ลักษณะของการกระทำความผิด และรายงานสืบเสาะของ พนักงานคุมประพฤติ รวมทั้งรายงานของนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ แล้วเห็นว่า ในขณะที่กระทำความผิดเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดที่มีอายุตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป มีสภาพเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป ให้มีอำนาจสั่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้”

เอกสารอ้างอิง

เดชา สังขวรรณ. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เดือนตุลา, 2545.

มาตาลักษณ์ เสรมธากุล. รายงานการวิจัย เรื่อง หลักการคุ้มครองสิทธิเด็ก ภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ สูงสุดของเด็ก. กองทุนวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรง พิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2562.